

Pogled skozi okno zgodovine

pot od konservatorija do Glasbene akademije

Letos zaznamujemo 100. obletnico ustanovitve prvega slovenskega glasbenega konservatorija in 80. obletnico delovanja Akademije za glasbo. Kratek zgodovinski vpogled je usmerjen v predstavitev razvoja vertikale profesionalnega glasbenega izobraževanja pri nas.

Ideja o osnovanju konservatorija kot višjega glasbenega zavoda je bila zabeležena že leta 1872 ob ustanovitvi društva Glasbena matica Ljubljana (GM). Cilj je bil dosežen po večdesetletnem razvoju matične glasbene šole. 24. marca 1919 je GM ustanovila Dramsko, operno in orkestralno šolo, ki je bila konec istega leta preimenovana v Jugoslovanski konservatorij za glasbo in igralsko umetnost. Na začetku leta 1920 je konservatorij z državnim dekretom dobil pravico javnosti in s tem veljavnost spričeval in pridobljene izobrazbe. Njegovo poslanstvo je bilo izobraževanje orkestrskih glasbenikov, solistov – inštrumentalistov, opernih solistov, zboristov, dramskih igralcev ter izobraževanje učiteljev glasbe.

Vsak začetek je težak: konservatorij v prvih letih delovanja

Jeseni leta 1919, ko je začel konservatorij delovati, je imela GM v svojo šolo vpisanih več kot tisoč gojencev. Glede na njihovo predhodno šolanje in opravljen sprejemni preizkus so jih razvrstili v posamezne razrede glasbene šole in v posamezne letnike konservatorija. Pouk je potekal na treh lokacijah: na Vegovi ulici (št. 5), na Gosposki ulici (št. 8) in v prostorih Filharmonične družbe na Kongresnem trgu. Stroški vzdrževanja učnih prostorov, nakup inštrumentov (klavirjev) za izvajanje pouka, nakup literature in stroški plač učiteljskega kadra so postajali v prvih letih delovanja konservatorija za GM izredno finančno obremenjujoči. Zbrana sredstva iz šolnin niso bila zadostna za kritje številnih stroškov, zato si je društvo prizadevalo za čimprejšnje podržavljenje konservatorija.

Prostorske in finančne težave so zavirale razvoj ustanove tudi na kadrovskem področju. Kljub temu je vodstvo sčasoma pridobilo profesorski kader, ki se je izobraževal na tujih konservatorijih. Tam pridobljena znanja so konservatoriju GM omogočala oblikovanje oddelkov, razvoj predmetnika, učnih načrtov, metod učenja in s tem nadgradnjo predmetnega pouka v vertikali glasbenega šolstva. Profesorji so pridobili tudi znanja za vodenje glasbeno-izobraževalnih ustanov ter pridobivanja finančnih sredstev. Slednje velja predvsem za Mateja Hubada, prvega ravnatelja konservatorija in vodjo učiteljskega zbora. Ob koncu šolskega leta 1920/21 je na glasbeni šoli in konservatoriju GM poučevalo 48

Učiteljski zbor Državnega konservatorija v šolskem letu 1931/32, v letu, ko je Glasbena matica praznovala 50-letnico ustanovitve šole; ravnatelj Matej Hubad sedi v sredini prve vrste. Vir: dLib

učiteljev: nekateri so poučevali na vseh izobraževalnih stopnjah, nekateri pa le na eni.

V šolskem letu 1922/23 je pouk na konservatoriju potekal na treh izobraževalnih stopnjah: na štiri letni pripravljalni stopnji, triletni srednji stopnji in triletni višji stopnji. Notranja struktura je temeljila na oddelkih in pododdelkih, povezanih v t. i. šole:

- šolo za vse glasbene inštrumente (oddelki za klavir, orgle, godala, pihala in trobila; šolanje v trajanju 6–7 letnikov);
- šolo za glasbeno teorijo (odseki za elementarno teorijo, harmonijo, kontrpunkt in kompozicijo; pododdelki za izobraževanje kapelnikov, opernih in koncertnih dirigentov, pevovodij in glasbenih učiteljev; šolanje v trajanju 6–7 letnikov);
- šolo za solopevce, koncertne in operne smeri; šolanje v trajanju 6–7 letnikov);
- operno šolo (šolanje v trajanju 3 letnikov);
- dramatično šolo (šolanje v trajanju 3 letnikov).

Profesorji na konservatoriju so med lastnim študijem na tujih ustanovah spoznali različne pristope učenja in poleg strokovnih usvojili tudi metodična znanja, ki so jih prenesli v pedagoško prakso. Napredek na tem področju je bil izrazit na oddelkih za klavir, violino in solopetje. Na klavirski

oddelek so nova znanja in pedagoške pristope prenašali pianisti, ki so se izobraževali na praškem konservatoriju: Janko Ravnik, Dana Kobler in Marija Schweiger. Tudi na oddelku za violino sta poučevala diplomanta praškega konservatorija, Čeha Josef Vedral in Jan Šlais. Violino je poučeval tudi Slovenec Karel Jeraj, ki je imel bogate mednarodne izkušnje. Med 45 kandidati je bil izbran za koncertnega mojstra slavne Dunajske filharmonije, prijatelj je s svetovno znanimi violinisti, med drugim tudi z romunskim virtuozom Enescuom, s katerim sta celo skupaj koncertirala. Pomembne razvojne premike na oddelku za solopetje sta s svojim delom prispevala Julij Betetto, ki se je šolal na dunajskem konservatoriju in bil solist dunajske dvorne opere, ter Vanda Wistinghausen-Chuľavska, solopevka in pevska pedagoginja iz Poljske, ki se je izobraževala v Dresdnu.

Uresničitev prizadevanj za podržavljenje konservatorija

Večletna prizadevanja za podržavljenje konservatorija so se uresničila aprila 1926, ko je ustanova prešla pod državno upravo. Pri financiranju pedagoškega kadra je državni proračun zagotovil plače 13 učiteljem, delo preostalih učiteljev je bilo honorirano. Spremembe statusa konservatorija so kmalu zahtevale reorganizacijske premike tako v stopenjski organizaciji študija kot tudi pri predmetnikih in prenovi učnih načrtov.

Pročelje stavbe Glasbene matice pred prenovi; fotografija: arhiv GM

V šolskem letu 1929/30 je imel Državni konservatorij naslednje izobraževalne stopnje:

Pripravljalni tečaj – Vsak začetnik ga je moral obiskovati leto dni, predmetnik je obsegal glasbeno teorijo, solfeggio in mladinsko petje.

Nižjo šolo konservatorija – Pouk klavirja in violine je imel tri razrede, pouk violončela pa dva. Vsi instrumentalisti so imeli tudi glasbenoteorični pouk in pouk petja.

Srednjo šolo – Pouk v obsegu šestih letnikov se je izvajal za solopetje, klavir, violino, violončelo, kontrabas, flavto, oboo, klarinet, fagot, rog, trobento, pozavno in orgle. Pouk tolkal se je izvajal v dveh letnikih. Predmetnik je glede na posamezen program vključeval obvezne stranske predmete: splošno glasbeno teorijo, harmonijo, kontrapunkt, kompozicijo, instrumentacijo, nauk o instrumentih, oblikoslovje, formo in analizo, glasbeno estetiko, glasbeno zgodovino, komorne vaje, klavirsko spremljanje, orkestralne vaje, mladinsko petje, zborovsko šolo, operno šolo, ples in plastiko.

Visoko šolo – Za instrumente (klavir, violina, violončelo) in solopetje je študij potekal v štirih letnikih, študij kompozicije in dirigiranja pa pet let.

Poleg tega je na konservatoriju deloval poseben oddelek, ki je združeval:

Operno šolo (trije letniki)

Vanjo so se vključevali študenti solopetja. Predmetnik je vključeval dramatično igro, deklamacijo, balet, korepeticije in igranje različnih scen.

Pedagoški tečaj (štirje letniki)

Namenjen je bil izobraževanju učiteljev glasbe na srednjih, meščanskih in strokovnih šolah.

Natančen seznam učiteljev, predmetov, ki so jih poučevali na Državnem konservatoriju in šoli GM, ter število slušateljev pri vsakem predmetu je navedeno v vsakoletnih poročilih Državnega konservatorija. Iz njih je razvidno, da so se nekateri stranski predmeti čez leta dodajali, drugi pa preimenovali. Iz letnih poročil lahko delno rekonstruiramo tudi vsebino študija pri posameznih glavnih predmetih. Delno to kažejo tudi objavljeni programi internih in javnih produkcij srednje in visoke šole konservatorija.

Poročilo o šolskem letu 1930/31 navaja naslednjo stopenjsko strukturo izobraževanja na Državnem konservatoriju: *nižja šola* je obsegala štiri razrede, *srednja šola* šest letnikov, *visoka šola* pa štiri letnike. Poseben oddelek so sestavljali *dirigentska šola* z dvema letnikoma, *operna šola* s tremi letniki ter *pedagoški - učiteljski oddelek* s štirimi letniki. V letu 1931/32, ko je GM praznovala 50-letnico ustanovitve šole, je bilo na konservatoriju redno nastavljenih 10 profesorjev: ravnatelj Matej Hubad (solopetje), Jeanetta Foedransperg (solopetje), Karel Jeraj (viola, šolski orkester, klavirski ansambel), Slavko Osterc (skladba/kompozicija, harmonija, kontrapunkt, oblikoslovje, estetika), Anton Ravnik (klavir), Janko Ravnik (klavir, klavirska spremljava), Lucijan Marija Škerjanc (harmonija, nauk o instrumentih, instrumentacija, orkestralne vaje, klavir, dirigiranje), Jan Šlais (violina, komorna glasba), Marija Šmalc-Švajgar (klavir), Angela Trost (solopetje, teorija, fiziologija in fonetika, metodika, pedagogika, intonacija, ritem, primavista, diktat). Konservatorij je takrat imel tudi 17 honorarnih profesorjev, na njem pa je delalo še 18 učiteljev s šole Glasbene matice.

Zadnja leta pred ustanovitvijo Glasbene akademije

Zaradi bolezni Mateja Hubada je prišlo s šolskim letom 1934/35 do zamenjave na ravnateljskem mestu. Na razpis odbora Glasbene matice, izveden leta 1933, se je prijavilo več kandidatov. Izbran je bil Julij Betetto, ki je ustanovo nato vodil do leta 1940. Na konservatoriju je deloval že od leta 1924 in poučeval solopetje na vseh izobraževalnih stopnjah: od pripravljalnih razredov do višje konservatorijske stopnje. Po prevzemu ravnateljskega mesta je leta 1934 začel reforme. Najprej je reorganiziral pedagoški oddelek, katerega vlogo je videl v vzgoji dobro izobraženih glasbenikov – bodočih profesorjev glasbe. Leta 1936 je prenovil učne načrte za solopetje na nižji, srednji in višji stopnji šolanja ter z njimi postavil temelje sistematičnemu solopevskemu izobraževanju pri nas. Ob desetletnici podržavljenja glasbenega konservatorija je ravnatelj Julij Betetto v daljšem govoru, objavljenem v *Poročilu za šolsko leto 1935/36*, opisal razvoj konservatorija in izpostavil pomen glasbenega izobraževanja za ljudi. Zapisal je: »Vrednote pravilne, solidne glasbene izobrazbe so za

vsakogar neprecenljive vrednosti. Ne samo za onega, ki se je odločil, da izkoristi svoj nadpovprečni muzikalni talent kot življenjski poklic. Tudi pripadniki drugih poklicev bodo našli v glasbi in razumevanju njenega jezika najzvestejšega prijatelja skozi vse svoje življenje. Koliko lepote in srčne radosti jim polaga v naročje glasba kot posetnikom koncertov, opernih predstav in drugih glasbenih prireditev, užitka, katerega ne morejo biti deležni oni, ki niso imeli prilike, da poglobijo svojo glasbeno naobrazbo.« (str. 6)

V šolskem letu 1938/39 je bilo na konservatorij vpisanih 211 gojencev. Pogoji za izvajanje pouka so bili težavni tako zaradi nizkega proračuna kot tudi pomanjkanja instrumentov in učne literature. Pouk je takrat potekal v dveh stavbah, na Vegovi 5 in Gosposki 8. Konservatorij je imel velike težave z vzdrževanjem učnih prostorov, ki so bili pomanjkljivo opremljeni in po zapisu prof. Marijana Lipovška v *Ljubljanskem zvonu* leta 1938 tudi neuhigienični. Kljub neugodnim materialnim razmeram pa je razvoj konservatorija v svojem vzgojno-izobraževalnem in umetniškem poslanstvu dosegel točko, ki je vodila k sistemski nadgradnji. Prizadevanja za ustanovitev najvišje slovenske glasbeno-izobraževalne ustanove so po zapisu v *Izvestju za šolsko leto 1939/40* Glasbene akademije za glasbo in Srednje glasbene šole v Ljubljani (str. 10) »nastopila po neki nujnosti, izhajajoči iz posebno ugodne glasbene atmosfere, ki objema slovensko zemljo in ki je ob izredno napetem glasbenem utripanju zahotela v osrčju doseči najvišjo umetniško zgostitev v samosvoji Glasbeni akademiji«.

Pomen vzpostavljene piramide glasbenega izobraževanja za razvoj slovenske glasbene poustvarjalnosti in kulturne identitete

Konservatorij je v prvih dveh desetletjih delovanja vzpostavil profesionalno piramido glasbenega izobraževanja, ki se je leta 1939 z ustanovitvijo Glasbene akademije in v njenem okviru delujoče Srednje glasbene šole v Ljubljani sistemsko učvrstila. Razvojno ni vplival le na področja pevskega, instrumentalnega, kompozicijskega in dirigentskega izobraževanja, temveč je izgradil tudi temelje izobraževanja prihodnjih učiteljev glasbe. V njegovem okviru se je izoblikovala specializacija posameznih glasbenih poklicev. Spodbujal je slovensko glasbeno produkcijo in reprodukcijo ter s tem gradil slovensko kulturno identiteto na področju glasbene umetnosti. Na njem izšolani slovenski glasbeniki in glasbeni učitelji so pozneje sooblikovali mrežo glasbenega šolstva, vplivali na kakovostno rast drugih glasbeno-izobraževalnih ustanov ter s poučevanjem v splošnem šolstvu dvigali raven glasbenih znanj. Izjemno pomembno je bilo tudi njihovo delovanje v operni, orkestralni in koncertni produkciji na Slovenskem in v tujini.

Branka Rotar Pance